

Otázka: Velké zeměpisné objevy 15. a 16. století

Předmět: Dějepis

Přidal(a): Lakita

PŘÍČINY:

- v hospodářské oblasti
 - nárůst výroby v Evropě → hledání nových trhů, odbytišť, zdrojů surovin (Au, Ag)
 - rostoucí poptávka po luxusním zboží (např. koření z Orientu, hedvábí, sklo, porcelán, koberce, drahokamy, ...)
 - snaha zbavit se Arabů jako prostředníků obchodního styku (drahé)
 - narušení obchodu a obchodních cest s Indií osmanskými Turky
- mocensko-politické
 - snaha objevovat a ovládat nové oblasti

PŘEDPOKLADY:

Rozvoj vědy a techniky:

- lodě - od 13. stol. s hlubokým kýlem, kormidlem, stěžní, více plachtami
- představy a znalosti o zeměkouli:
- rozvoj kartografie

- Toscanelli v 15. stol. potvrdil, že je země kulatá
- 1. glóbus – Martin Beheim (Německo)
 - vynálezy:
 - kompas (Čína)
 - astroláb (k určení zeměpisné šířky)
 - astronomické tabulky (poloha hvězd)

Zámořský obchod (schéma):

AMERIKA — *drahé kovy, káva, čaj, tabák, třtinový cukr, bavlna* — **EVROPA**

otroci

alkohol, látky, zbraně

AFRIKA

V raném období zámořských objevů měly rozhodující úlohu země na Pyrenejském poloostrově:

PORTUGALSKO

- usilovalo najít „zadní cestu do Indie“ obeplutím Afriky – na V, do Indonésie
- plavby usnadňoval řetězec obchodních stanic = *faktorií* (k doplňování zásob, úkryt; na pobřeží Afriky)

Jindřich Mořeplavec – **1415** obsadil přístav Ceuta (Maroko) → počátek portugalské kolonizace

Bartolomeo Diaz – ve službách krále Jana II., podél Z pobřeží

objevil nejjižnější výběžek Afriky mys Bouře → Mys Dobré naděje

Fernao de Magalhaes – původem Portugalec, ale ve službách španělského krále

Vasco de Gama – **1498** cesta kolem mysu Dobré naděje do Indie

1 500 vznik prvních portugalských osad na území dnešní Brazílie

ŠPANĚLSKO

1492 končí *reconquista* (= dobývání Pyrenejského poloostrova v područí Arabů = Maurů),

s objevením Ameriky začíná *conquista* (= dobývání nových území v rámci zámořských objevů – cesty přes Atlantik na Z)

– snaha konkurovat Portugalsku – Isabela Kastilská podporuje mořeplavbu (**1479**)

Kryštof Kolumbus – z Janova

3.-8. 1492 vyplul za účelem najít novou cestu do Indie (100členná posádka, 3 lodě – Santa Maria, Pinta, Nina)

3.- 11. 10. 1492 ostrov San Salvador, poté i Kuba a Haiti

– obyvatelé pojmenováni Indiáni

- španělské výboje hlavně do Mexika a Jižní Ameriky:

Vasco de Balboa - jako první Evropan překročil Panamskou šíji a objevil Tichý oceán (Jižní moře)

Americo Vespucci - několik plaveb, k jihoamerickému pobřeží - popisy přírody, mapy, ... = Nový svět → Americova země = Amerika

Fernao de Magalhaes - země je kulatá - dokázal plavbou kolem světa (jako 1. na světě)

objevil průliv mezi Ohňovou zemí a J Amerikou; Jižní moře nazval Tichým oceánem

Hernando Cortes - vyvrátil říši Aztéků v Mexiku (**1519-1521**)

Francisco Pizzaro, Diego Almagro - dobytí říše Inků v Peru, objeveno Chile (Nové Španělsko) - oblast velmi bohatá

- **příčiny úspěchu:** malé vojenské oddíly, ale technická převaha; úcta k bílým; využití sporů mezi jednotlivými kmeny; z pohledu Evropa ve vývoji v době kamenné (bronzové)

!!Yukatánský poloostrov - Mayové; Mexiko - Aztékové

- soupeření Španělska a Portugalska - 1. koloniální válka v dějinách

1474 mír v Tordesillas = dohoda o rozdělení světa, uzavřena pod papežovou patronací a garancí

- stanovila linii Atlantikem (2000KM OD Kapverd)

- na Z od linie - Španělé (Amerika)

- na V od linie - Portugalci (Afrika, Asie, J Amerika)

- v 16. stol. dohoda porušena - Španělsko se snaží dobýt Filipíny, další porušování

1571 bitva u Lepanta Španělé vyhrávají nad Araby - zisk vlivu na Středomoří

2. pol. 16. stol. krize – Portugalsko ztrácí do jisté míry samostatnost → **1580 - 1640**
personální unie – Španělsko a Portugalsko spojeno v čele s Filipem II.

1588 španělská flotila = Armada poražena Angličany v La Mache

NIZOZEMÍ

- cílem Tichomoří (Indonésie, Jáva – opěrným bodem, Moluky)
- ztráty kolonií až po 2. SV
- nástrojem pronikání Nizozemská východoanglická společnost

1606 objev Austrálie – Willem Janszoon (existence ale potvrzena až později Brity)

ANGLIE

- rozvoj plaveb na konci 16. století za vlády Alžběty I.
 - časté pirátství (zisk zboží ze španělských lodí za tajné podpory Alžběty I.) – Francis Drake – jako 2. obeplul svět, do Evropy tabák a brambory (→konec hladomoru v Evropě)
- postupná proměna v koloniální expanzi

Sir Walter Raleigh – Virginie 1. kolonie v S Americe 1584

1588 porážka španělské Armady

FRANCIE

1535 obsazení části S Ameriky (podél řeky sv. Vavřince) – území dnešní Kanady – základem francouzské koloniální říše (rozvinuta později)

ŠVÉDSKO

– pokus ovládnout část S Ameriky – v 17. stol. dočasně ovládnuto území dnešního státu Delaware – pokusy Dánska i Norska

Správa kolonií:

- centralizovaný systém – ovládání přímo z hlavního města (Port., Šp.)
- přes polosoukromé společnosti (např. Anglická východoindická společnost)

VÝZNAM A DŮSLEDKY:

politická oblast:

- Evropa se stala mocenským středem světa, který ovládala = vznik evropocentrického světa
- budování velkých koloniálních říší

kulturní oblast:

- mísení různých kultur – rozvoj poznání o světě (Zemi), rozvoj vědních oborů (geografie, kartografie, botanika, zoologie, etnografie)

ekonomická, hospodářská oblast:

- rozvoj obchodu a řemesel

- vznik obchodních společností (např. Východoindická společnost - činnost Angličanů a Nizozemců v Indii)
- cenová revoluce = pokles hodnoty peněz kvůli přílivu Au a Ag (=inflace), zvýšení ceny výrobků
- obchodní trasy přesunuty ze severu do Atlantiku - nová přístavní města - Londýn, Antverpy, přístavy ve Francii
- nové plodiny - brambory, hrách, kukuřice, rajčata, kakao
- pronikání křesťanství do dobytých území
- obchod s otroky

!Bartolomeo de las Casas - rozvoj teorie práv člověka, kritika násilného zacházení s domorodci a otroky

- zničení původních civilizací (Mexiko - Aztékové, Peru - Inkové, Guatemala - Mayové)